

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
Օ Ր Ե Ն Ք Ը

Ընդունված է Ազգային ժողովի կողմից
27 դեկտեմբերի 1997 թ.

ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔԻ ՄԱՍԻՆ

Հոդված 9. Ղատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ), գործում առկա լուսանկարների (լուսաժապավենների), ձայնագրությունների, տեսագրությունների և դրանց էլեկտրոնային կրիչների բնօրինակից պատճենահանված կրիչ և դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրկնօրինակ տալու համար պետական տուրքի դրույքաչափերը

1. Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով դատարաններ տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար պետական տուրքը գանձվում է հետևյալ դրույքաչափերով.

<u>1) առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան ներկայացվող՝ այդ թվում վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ ներկայացնող երրորդ անձի կողմից ներկայացվող հայցադիմումների համար՝</u>	
<u>ա. դրամական պահանջով</u>	<u>հայցագնի 3 տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս քաղաքի տուրքի 6-ապատիկից և ոչ ավելի քաղաքի տուրքի 25 000-ապատիկից</u>

<u>բ. ոչ դրամական պահանջով</u>	<u>բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով</u>
<u>2) հատուկ վարույթի գործերի վերաբերյալ դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով</u>
<u>3) հայցի նախնական ապահովման միջոցներ կիրառելու վերաբերյալ դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 15-ապատիկի չափով</u>
<u>4) արբիտրաժի վճիռը, ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու, օտարերկրյա արբիտրաժի վճռի ճանաչման և հարկադիր կատարման, օտարերկրյա դատական ակտը ճանաչելու և կատարման թույլատրելու վերաբերյալ դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով</u>
<u>5) ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշման հարկադիր կատարման, արբիտրաժին դատական աջակցություն ցուցաբերելու վերաբերյալ դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 4-ապատիկի չափով</u>
<u>6) գործը պարզեցված վարույթի կարգով քննության ենթակա լինելու կամ քննվելու դեպքում հայցադիմումների համար՝</u>	
<u>ա. դրամական պահանջով</u>	<u>հայցագնի 2 տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս բազային տուրքի 1.5-ապատիկից</u>
<u>բ. ոչ դրամական պահանջով</u>	<u>բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով</u>

<u>7) վճարման կարգադրություն արձակելու մասին դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 1.5-ապատիկի չափով</u>
<u>8) առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ բողոքների համար՝</u>	
<u>ա. դրամական պահանջի գործերով</u>	<u>վերաքննիչ բողոքում նշված վիճարկվող գումարի 4 տոկոսի չափով, իսկ եթե վիճարկվում են առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից բավարարված կամ չբավարարված պահանջներն ամբողջությամբ, ապա հայցագնի 4 տոկոսի չափով, սակայն բոլոր դեպքերում ոչ պակաս բազային տուրքի 15-ապատիկից և ոչ ավելի 15 000-ապատիկից</u>
<u>բ. ոչ դրամական պահանջի գործերով</u>	<u>բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով</u>
<u>գ. միայն վճռի պատճառաբանական մասի դեմ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով</u>
<u>դ. գործին մասնակից չդարձած անձանց բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով</u>
<u>ե. առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի՝ հատուկ վարույթների գործերով կայացված դատական ակտերի դեմ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով</u>
<u>զ. ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու, ֆինանսական</u>	<u>բազային տուրքի 15-ապատիկի չափով</u>

<u>համակարգի հաշտարարի որոշման հարկադիր կատարման, օտարերկրյա արքիտրաժի վճռի ճանաչման և հարկադիր կատարման, օտարերկրյա դատական ակտը ճանաչելու և կատարման թույլատրելու վերաբերյալ որոշումների դեմ բողոքներով</u>	
<u>է. գործի վարույթը կարճելու, հայցը կամ դիմումն առանց քննության թողնելու վերաբերյալ որոշումների դեմ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով</u>
<u>ը. վճարման կարգադրության դեմ վերաքննիչ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 3-ապատիկի չափով</u>
<u>9) վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի դատական ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոքների համար՝</u>	
<u>ա. դրամական պահանջի գործերով</u>	<u>վճռաբեկ բողոքում նշված վիճարկվող գումարի, 5 տոկոսի չափով, իսկ եթե վերաքննիչ դատարանում վիճարկվել են առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի կողմից բավարարված կամ չբավարարված պահանջներն ամբողջությամբ, և վերաքննիչ դատարանը կայացրելը է բողոքն ամբողջությամբ բավարարելու կամ մերժելու մասին որոշում, ապա հայցագնի 5 տոկոսի չափով, սակայն բոլոր դեպքերում ոչ պակաս բազային տուրքի 30-ապատիկից և ոչ ավելի 10 000-</u>

	<u>ապատիկից</u>
<u>բ. ոչ դրամական պահանջի գործերով</u>	<u>բազային տուրքի 40-ապատիկի չափով</u>
<u>գ. միայն որոշման պատճառաբանական մասի դեմ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 40-ապատիկի չափով</u>
<u>դ. գործին մասնակից չդարձած անձանց բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 40-ապատիկի չափով</u>
<u>ե. վերաբննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ հատուկ վարույթների գործերով կայացված դատական ակտերի դեմ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 40-ապատիկի չափով</u>
<u>զ. ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու, ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշման հարկադիր կատարման, օտարերկրյա արբիտրաժի վճռի ճանաչման և հարկադիր կատարման, օտարերկրյա դատական ակտը ճանաչելու և կատարման թույլատրելու վերաբերյալ գործերով վերաբննիչ դատարանի որոշումների դեմ բողոքներով</u>	<u>բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով</u>
<u>է. ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն վճիռը բեկանելու և ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն գործի վարույթը կարճելու, ինչպես նաև ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն վճիռը բեկանելու և ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն հայցը կամ դիմումն առանց քննության թողնելու</u>	<u>բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով</u>

<u>վերաբերյալ որոշումների դեմ բողոքներով</u>	
<u>2. Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքով սահմանված կարգով դատարաններ տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար պետական տուրքը գանձվում է հետևյալ դրույքաչափերով.</u>	
<u>1) վարչական դատարան ներկայացվող հայցադիմումների համար՝ բացառությամբ սույն մասով սահմանված դեպքերի.</u>	<u>բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով</u>
<u>2) այն վարչական ակտերի վիճարկման պահանջով հայցադիմումների համար, որոնցով կիրառվել է դրամական արտահայտությամբ վարչական պատասխանատվության միջոց հետևյալ չափերով՝</u>	
<u>ա. մինչև 10 հազար դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 4-ապատիկի չափով</u>
<u>բ. 10 հազար դրամից մինչև 100 հազար դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 5-ապատիկին գումարած 10 հազար դրամը գերազանցող գումարի 1 տոկոսի չափով</u>
<u>գ. 100 հազար դրամից մինչև մեկ միլիոն դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 10-ապատիկին գումարած 100 հազար դրամը գերազանցող գումարի 0.5 տոկոսի չափով</u>
<u>դ. մեկ միլիոն դրամից մինչև հինգ միլիոն դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 15-ապատիկին գումարած մեկ միլիոն դրամը գերազանցող գումարի</u>

	<u>0.25 տոկոսի չափով</u>
<u>Ե. հինգ միլիոն դրամից մինչև 10 միլիոն դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 20-ապատիկին գումարած հինգ միլիոն դրամը գերազանցող գումարի 0.1 տոկոսի չափով</u>
<u>զ. 10 միլիոն դրամից մինչև 50 միլիոն դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 25-ապատիկին գումարած 10 միլիոն դրամը գերազանցող գումարի 0.05 տոկոսի չափով</u>
<u>է. 50 միլիոն դրամից մինչև 100 միլիոն դրամը ներառյալ</u>	<u>բազային տուրքի 30-ապատիկին գումարած 50 միլիոն դրամը գերազանցող գումարի 0.025 տոկոսի չափով</u>
<u>ը. 100 միլիոն դրամից ավել</u>	<u>բազային տուրքի 40-ապատիկին գումարած 100 միլիոն դրամը գերազանցող գումարի 0.01 տոկոսի չափով, բայց ոչ ավել, քան բազային տուրքի 60-ապատիկը</u>
<u>3) հատուկ վարույթի գործերի վերաբերյալ դիմումների (հայցադիմումների) համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով</u>
<u>4) վարչական դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ բողոքների համար, բացառությամբ սույն մասով սահմանված դեպքերի՝</u>	<u>բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով</u>
<u>5) սույն մասի 2-րդ կետով նախատեսված վարչական ակտերի վիճարկման արդյունքում կայացված դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ բողոքների համար՝</u>	<u>վարչական դատարանում համապատասխան վարչական ակտի վիճարկման համար վճարման ենթակա պետական տուրքի չափին գումարած բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով</u>

6) վարչական դատարանի՝ հատուկ վարույթների գործերով կայացրած դատական ակտերի դեմ բողոքներով՝	բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով
7) գործի վարույթը կարճելու վերաբերյալ որոշումների դեմ վերաքննիչ բողոքներով	բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով
8) վերաքննիչ վարչական դատարանի դատական ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոքների համար՝	բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով
9) սույն մասի 5-րդ կետով նախատեսված բողոքների քննության արդյունքում կայացված դատական ակտերի դեմ վճռաբեկ բողոքների համար՝	վարչական դատարանում համապատասխան վարչական ակտի վիճարկման համար վճարման ենթակա պետական տուրքի չափին գումարած բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով
10) վերաքննիչ վարչական դատարանի՝ հատուկ վարույթների գործերով կայացրած դատական ակտերի դեմ բողոքներով	բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով
11) ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն դատական ակտը բեկանելու և գործի վարույթը ամբողջովին կամ դրա մի մասը կարճելու վերաբերյալ որոշումների դեմ վճռաբեկ բողոքներով	բազային տուրքի 20-ապատիկի չափով

3. «Սնանկության մասին» օրենքով սահմանված կարգով դատարաններ տրվող դիմումների, դատարանի վճիռների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար պետական տուրքը գանձվում է հետևյալ դրույքաչափերով.

1) <u>սնանկության դատարան</u> <u>ներկայացվող դիմումների համար՝</u>	
<u>ա. իրավաբանական անձանց սնանկ</u> <u>ճանաչելու դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 1000-ապատիկի չափով</u>
<u>բ. ֆիզիկական անձանց (ներառյալ՝ անհատ</u> <u>ձեռնարկատերերին) սնանկ ճանաչելու</u> <u>դիմումների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 250-ապատիկի չափով</u>
2) <u>սնանկության դատարանի կայացրած</u> <u>վճիռների դեմ վերաքննիչ բողոքների</u> <u>համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 30-ապատիկի չափով</u>
3) <u>սնանկության դատարանի կայացրած</u> <u>վճիռների դեմ բերված բողոքներով</u> <u>վերաքննիչ դատարանի որոշումների դեմ</u> <u>վճռաբեկ բողոքների համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 40-ապատիկի չափով</u>

4. Դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ), գործում առկա լուսանկարների (լուսաժապավենների), ձայնագրությունների, տեսագրությունների և դրանց էլեկտրոնային կրիչների բնօրինակից պատճենահանված կրիչներ և դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրկնօրինակ տալու համար պետական տուրքը գանձվում է հետևյալ դրույքաչափերով.

1) <u>դատարանի վճռի, դատավճռի,</u> <u>դատարանի</u> <u>որոշման պատճենը (կրկնօրինակը) գործին</u> <u>մասնակցող կամ այլ անձանց գրավոր</u> <u>դիմումի համաձայն տալու համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 50 տոկոսի և</u> <u>պատրաստված յուրաքանչյուր էջի համար՝</u> <u>բազային տուրքի 15 տոկոսի չափով</u>
--	--

2) <u>հարկադիր կատարումն ապահովող ծառայություն ուղարկած կատարողական թերթի թղթային պատճենը տրամադրելու համար՝</u>	<u>բազային տուրքի չափով</u>
3) <u>գործին մասնակցող անձանց հայցադիմումին կից ներկայացված կամ գործում առկա այլ փաստաթղթերի պատճենները գործին մասնակցող կամ այլ անձանց գրավոր դիմումի համաձայն տալու համար՝</u>	<u>բազային տուրքի 20 տոկոսի և պատրաստված յուրաքանչյուր էջի համար՝ բազային տուրքի 10 տոկոսի չափով</u>
4) <u>գործում առկա լուսանկարների (լուսաժապավենների), ձայնագրությունների, տեսագրությունների և դրանց էլեկտրոնային կրիչների բնօրինակից պատճենահանված կրիչ տալու համար՝</u>	<u>պատրաստված յուրաքանչյուր կրիչի (կոմպակտ լազերային սկավառակի) համար՝ բազային տուրքի 50 տոկոսի չափով</u>
5) <u>դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրիչի բնօրինակից պատճենահանված կրիչ տալու համար՝</u>	<u>պատրաստված յուրաքանչյուր կրիչի (կոմպակտ լազերային սկավառակի) համար՝ բազային տուրքի 50 տոկոսի չափով</u>

5. Արտարժույթով պահանջ ներկայացվելու կամ պահանջի վիճարկման դեպքում պետական տուրքը հաշվարկվում է համապատասխանաբար հայցադիմումը կամ բողոքը ներկայացնելու օրվա դրությամբ Կենտրոնական բանկի հրապարակած արտարժույթի նկատմամբ հայկական դրամի՝ արժույթային շուկաներում ձևավորված միջին փոխարժեքով:

Առաջին աստիճանի դատարաններ տրվող հայցադիմումների, դիմումների, դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի

կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) տալու համար պետական տուրքը գանձվում է հետևյալ դրույքաչափերով.

1. հայցադիմումների և որպես վեճի առարկայի նկատմամբ ինքնուրույն պահանջներ ներկայացնող երրորդ անձ գործին մասնակցելու մասին դիմումների համար՝

-

ա) դրամական պահանջով	հայցագնի երկու տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս բազային տուրքի 150 տոկոսից
բ) ոչ դրամական պահանջով	բազային տուրքի քառապատիկի չափով
2. իրավաբանական անձանց սնանկ ճանաչելու դիմումների համար՝	բազային տուրքի 500 ապատիկի չափով
3. քաղաքացիներին սնանկ ճանաչելու դիմումների համար՝	բազային տուրքի 100 ապատիկի չափով
4. հատուկ վարույթի գործերի վերաբերյալ դիմումների համար՝	-
ա) անչափահասին լրիվ գործունակ ճանաչելու համար	բազային տուրքի չափով
բ) իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստերի հաստատման մասին դիմումների համար	բազային տուրքի կրկնապատիկի չափով
գ) ըստ ներկայացնողի և օրդերային կորցրած արժեթղթով հավաստված իրավունքները վերականգնելու մասին դիմումների համար	բազային տուրքի չափով
դ) այլ դիմումների համար	բազային տուրքի եռապատիկի չափով
5. հայցի նախնական ապահովման միջոցներ կիրառելու վերաբերյալ դիմումների համար, արբիտրաժի վճիռը չեղյալ ճանաչելու կամ արբիտրաժի վճռի հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու դիմումների համար, օտարերկրյա արբիտրաժային վճիռների ճանաչման և հարկադիր կատարման վերաբերյալ դիմումների համար, արբիտրաժին դատական աջակցություն ցուցաբերելու վերաբերյալ դիմումների համար, ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշման հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու կամ ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու վերաբերյալ դիմումների համար՝	բազային տուրքի քառապատիկի չափով
6. դատարանի դատական ակտերի դեմ վերաքննիչ բողոքների համար՝	-
ա) դրամական պահանջի գործերով	վերաքննիչ բողոքում նշված վիճարկվող գումարի երեք տոկոսի չափով, իսկ եթե վիճարկվում են առաջին աստիճանի դատարանի կողմից բավարարված կամ չբավարարված պահանջներն ամբողջությամբ, կամ բավարարված կամ չբավարարված պահանջները չեն վիճարկվում, ապա առաջին աստիճանի դատարան հարուցված և բողոքարկվող հայցի հայցագնի երեք տոկոսի չափով
բ) ոչ դրամական պահանջի գործերով	բազային տուրքի տասնապատիկի չափով

գ) հատուկ վարույթի գործերով	բազային տուրքի ութնամսյա տարածքի չափով
7. դատարանի դատական ակտերի դեմ վճարվելիք բողոքների համար՝	-
ա) դրամական պահանջի գործերով	հայցագների երեք տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս բազային տուրքի տասնամսյա տարածքից և ոչ ավելի բազային տուրքի հազարամսյա տարածքից
բ) ոչ դրամական պահանջի գործերով	բազային տուրքի քսանամսյա տարածքի չափով
գ) հատուկ վարույթների գործերով	բազային տուրքի տասնամսյա տարածքի չափով
8. դատարանի վճռի, դատավճռի, դատարանի որոշման պատճենը (կրկնօրինակը) գործին մասնակցող կամ այլ անձանց գրավոր դիմումի համաձայն տալու համար՝	բազային տուրքի 50 տոկոսի և պատրաստված յուրաքանչյուր էջի համար՝ բազային տուրքի 15 տոկոսի չափով
8.1. հարկադիր կատարման ծառայություն ուղարկված կատարողական թերթի թղթային պատճենը տրամադրելու համար՝	բազային տուրքի չափով
9. գործին մասնակցող անձանց հայցադիմումին կից փաստաթղթերի պատճենները գործին մասնակցող կամ այլ անձանց գրավոր դիմումի համաձայն տալու համար՝	բազային տուրքի 20 տոկոսի և պատրաստված յուրաքանչյուր էջի համար՝ բազային տուրքի 10 տոկոսի չափով
10. դատական նիստի համակարգչային ձայնագրման կրիչի բնօրինակից պատճենահանված կրիչ տալու համար՝	պատրաստված յուրաքանչյուր կրիչի (կոմպակտ լազերային սկավառակի) համար՝ բազային տուրքի չափով

Հոդված 9.1. Սահմանադրական դատարան տրվող անհատական դիմումների, Սահմանադրական դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) տալու համար պետական տուրքի դրույքաչափերը

Սահմանադրական դատարան դիմելու, ինչպես նաև Սահմանադրական դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) տալու համար պետական տուրքը գանձվում է հետևյալ դրույքաչափերով.

1. Սահմանադրական դատարան դիմելու համար՝	բազային տուրքի տասնամսյա տարածքի 30-ամսյա տարածքի չափով
2. Սահմանադրական դատարանի որոշման պատճենը (կրկնօրինակը) գործի քննությանը մասնակցող կողմերի կամ այլ անձանց գրավոր դիմումի համաձայն տալու համար՝	բազային տուրքի 50 տոկոսի և յուրաքանչյուր էջի համար՝ բազային տուրքի 15 տոկոսի չափով

Հոդված 22. Դատարաններում պետական տուրքի գծով արտոնությունները

1. Դատարաններում պետական տուրքի վճարումից ազատվում են.

1) հայցվորները՝ աշխատավարձի և դրան հավասարեցված վճարումների հետ կապված այլ գումարների գանձման և աշխատանքային վեճերի վերաբերյալ հայցերով.

2) հայցվորները՝ ալիմենտի գանձման, ալիմենտի չափի ավելացման, ալիմենտ վճարելու վերաբերյալ համաձայնությամբ ալիմենտ վճարելու պարտավոր անձի մեղքով պարտք առաջանալիս մեղավոր անձին պատասխանատվության ենթարկելու, ալիմենտը

Ժամանակին չվճարելու համար տուգանք բռնագանձելու կամ ալիմենտային պարտավորությունների ուշացմամբ պատճառված վնասների հատուցման վերաբերյալ հայցերով.

3) հայցվորները՝ խեղման կամ առողջությանը պատճառված այլ վնասի, ինչպես նաև կերակրողի մահվան հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ հայցերով.

4) սոցիալական ապահովագրության և սոցիալական ապահովության մարմինները՝ տուժողին կամ նրա ընտանիքի անդամներին վճարված թոշակի և նպաստի գումարները վնաս պատճառողից գանձելու վերաբերյալ ռեգրեսիվ հայցերով.

5) հայցվորները՝ հանցագործության հետևանքով իրենց պատճառված նյութական վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ հայցերով.

6) հայցվորները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում այլ անձանց՝ օրենքով պաշտպանվող իրավունքների և շահերի պաշտպանության հարցերով դատարան տրվող հայցադիմումների (դիմումների) գծով.

7) արդարացվածները՝ իրենց անօրինական ձերբակալման, կալանավորման, որպես մեղադրյալ ներգրավելու և ապօրինի դատապարտման հետևանքով պատճառված վնասի գույքային հատուցման հայցերով.

8) արդարացվածները՝

ա. նախկին աշխատանքում (նախկին պաշտոնում) վերականգնման, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ համարժեք աշխատանք (պաշտոն) ստանալու կամ նախկին աշխատանքը (պաշտոնը) կորցնելու հետևանքով պատճառված վնասի դրամական փոխհատուցման հայցերով.

բ. ազատագրվման, կալանքի կամ ազատության սահմանափակման ձևով պատիժը կրելու, ինչպես նաև կարգապահական գումարտակում պահվելու ժամանակը բոլոր տեսակի աշխատանքային ստաժների մեջ հաշվալկվելու հայցերով.

գ. նախկինում զբաղեցրած բնակելի տարածքը հետ ստանալու, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ բնակավերելու և գտնվելու վայրով համարժեք բնակելի տարածք ստանալու հայցերով.

9) հայցվորները՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.3-րդ հոդվածով նախատեսված դեպքերում խոշտանգման հետևանքով պատճառված վնասների փոխհատուցման վերաբերյալ հայցով.

10) ոչ առևտրային կազմակերպությունները և ֆիզիկական անձինք՝

ա. կատարողական թերթը կատարման ներկայացնելու բաց թողնված ժամկետը վերականգնելու, դատական ակտի կատարումը հետաձգելու կամ տարաժամկետելու, կատարման եղանակն ու կարգը փոխելու, դատական ակտի կատարման շրջադարձ կատարելու վերաբերյալ դիմումների բնության արդյունքով կայացվող որոշումների վերաբերյալ բողոքներով.

բ. մշակութային արժեքները ապօրինի տիրապետողից հետ պահանջելու մասին հայց ներկայացնելիս.

11) բողոք բերող անձինք՝ նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքների հետևանքով դատական ակտը վերանայելու վերաբերյալ բողոքներով.

12) պետական մարմինները՝ սույն հոդվածի 1-ին մասի 10-րդ կետի «ա» ենթակետով սահմանված դեպքերում.

13) դիմողները՝ արբիտրաժի վճռի հարկադիր կատարման համար կատարողական թերթ տալու դիմումների համար.

14) դիմողները կամ հայցվորները՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 27-րդ, 29.3-րդ և 31.3-րդ գլուխներով նախատեսված գործերով.

15) հայցվորները՝ «Ընտանիքում բռնության կանխարգելման, ընտանիքում բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին» օրենքով նախատեսված պաշտպանական որոշման վերաբերյալ հայցերով.

16) ֆիզիկական անձինք՝ վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ կենսաթոշակային ապահովության ոլորտում լիազորված մարմնի ընդունած որոշման դեմ բողոքներով.

17) դատախազության մարմինները՝ պետական շահերի պաշտպանության վերաբերյալ հայցերով.

18) դիմողները՝ ընտրելու և (կամ) ընտրվելու իրենց իրավունքների խախտման վերաբերյալ դիմումներով.

19) ընտրությունների ժամանակ դիտորդական առաքելություն իրականացնող հասարակական կազմակերպությունները՝ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 29-րդ գլխով նախատեսված գործերով.

20) դիմողները՝ քաղաքացուն անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ ճանաչելու վերաբերյալ դիմումներով.

21) ապաստան հայցողները և փախստականները՝

ա. ապաստանի հայցի և փախստականի ճանաչման վերաբերյալ ընդունված որոշումները բողոքարկելու վերաբերյալ հայցերով.

բ. ապաստանի հայցի կամ փախստականի ճանաչման առնչությամբ հարուցված ապաստանի ընթացակարգի շրջանակներում իրենց իրավունքների և երաշխիքների խախտման վերաբերյալ հայցերով.

22) հոգեբուժական կազմակերպությունները՝ քաղաքացուն հոգեբուժական կազմակերպություն ոչ հոժարակամ հոսպիտալացման ենթարկելու վերաբերյալ դիմումներով.

23) բժշկական կազմակերպությունները կամ առողջապահության բնագավառում պետական կառավարման լիազոր մարմինը՝ քաղաքացուն բժշկական ոչ հոժարական հետազոտության և (կամ) բուժման ենթարկելու վերաբերյալ դիմումներով.

24) հարկադիր կատարման ծառայողները՝ կողմերի հաշտության համաձայնության հիման վրա դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռի վերանայման վերաբերյալ դիմումներով.

25) ժամանակավոր ադմինիստրացիայի ղեկավարը և լուծարային կառավարիչը՝ «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և ապահովագրական ընկերությունների սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց խնդիրներն իրագործելու նպատակով ներկայացվող հայցերով.

26) պարտապանը՝ կամավոր սնանկության դիմումներով.

27) սնանկության գործով կառավարիչները (ժամանակավոր կառավարիչները)՝ «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց լիազորությունների շրջանակներում դատարաններ ներկայացվող հայցադիմումների, դիմումների համար, ինչպես նաև դատական ակտը իրենց վարձատրության մասով բողոքարկելու համար.

28) մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ իր կողմից ներկայացվող հայցերով.

29) հայցվորները՝ պետական նպաստների (այդ թվում՝ նախկին ԽՍՀՄ խնայքանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման), պետական կենսաթոշակների, սոցիալական ապահովության ծրագրերով վճարվող դրամական այլ վճարների, սոցիալական ապահովագրության վճարների նշանակման, վճարման, հաշվարկման, վերահաշվարկման և այլ հայցերով.

30) հայցվորը՝ Հայաստանի Հանրապետություն անօրինական տեղափոխված կամ Հայաստանի Հանրապետությունում ապօրինի պահվող երեխայի վերադարձի վերաբերյալ գործերով:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասում նշված անձինք տուրքի վճարումից ազատվում են նաև դատարանի վճիռների և որոշումների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար:

3. Դատական ակտը միայն դատական ծախսերի մասով բողոքարկելու դեպքում բողոք բերող անձից պետական տուրք չի գանձվում:

4. Միջանկյալ դատական ակտերի դեմ ներկայացված բողոքներով պետական տուրք չի գանձվում:

5. Քրեական դատավարությունում հարուցված քաղաքացիական հայցի համար պետական տուրք չի գանձվում:

Դատարաններում պետական տուրքի վճարումից ազատվում են.

ա) հայցվորները՝ աշխատավարձի և դրան հավասարեցված վճարումների հետ կապված այլ գումարների գանձման և աշխատանքային վեճերի վերաբերյալ հայցերով.

բ) հայցվորները՝ ալիմենտի գանձման վերաբերյալ հայցերով.

գ) հայցվորները՝ խեղման կամ առողջության այլ վնասման, ինչպես նաև կերակրողի մահվան հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ հայցերով.

դ) սոցիալական ապահովագրության և սոցիալական ապահովության մարմինները՝ տուժողին կամ նրա ընտանիքի անդամներին վճարված թոշակի^{***} և նպաստի գումարները վնաս պատճառողից գանձելու վերաբերյալ ռեգրեսիվ հայցերով.

ե) հայցվորները՝ հանցագործության հետևանքով իրենց պատճառված նյութական վնասի փոխհատուցման վերաբերյալ հայցերով.

զ) **(ենթակետն ուժը կորցրել է 13.12.00 ՀՕ-123)**

է) հայցվորները՝ օրենքով նախատեսված դեպքերում այլ անձանց՝ օրենքով պաշտպանվող իրավունքների և շահերի պաշտպանության հարցերով դատարան տրվող դիմումների գծով.

է.1) արդարացվածները՝ իրենց անօրինական ձերբակալման, կալանավորման, որպես մեղադրյալ ներգրավելու և դատապարտման հետևանքով պատճառված վնասի գույքային հատուցման հայցերով.

է.2) արդարացվածները՝ նախկին աշխատանքում (նախկին պաշտոնում) վերականգնման, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ համարժեք աշխատանք (պաշտոն) ստանալու կամ նախկին աշխատանքը (պաշտոնը) կորցնելու հետևանքով պատճառված վնասի դրամական փոխհատուցման հայցերով.

է.3) արդարացվածները՝ ազատագրվման, կալանքի կամ ազատության սահմանափակման ձևով պատիժը կրելու, ինչպես նաև կարգապահական գումարտակում պահվելու ժամանակը բոլոր տեսակի աշխատանքային ստաժների մեջ հաշվակցելու հայցերով.

է.4) արդարացվածները՝ նախկինում զբաղեցրած բնակելի տարածքը հետ ստանալու, իսկ դրա անհնարինության դեպքում՝ բնակավերքի և գտնվելու վայրով համարժեք բնակելի տարածք ստանալու հայցերով.

է.5) հայցվորները՝ Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքի 1087.3 հոդվածով նախատեսված դեպքերում խոշտանգման հետևանքով պատճառված վնասների փոխհատուցման վերաբերյալ հայցով:

ը) (ենթակետն ուժը կորցրել է 13.12.00 ՀՕ-123)

թ) ոչ առևտրային կազմակերպություններ և ֆիզիկական անձինք՝

-

- գործը կարճելու կամ հայցն առանց քննության բողոքելու մասին դատարանի որոշումը բեկանելու, վճիռների կատարումը հետաձգելու կամ տարաժամկետելու, վճիռների կատարման եղանակը և կարգը փոփոխելու, հայցերի ապահովման կամ ապահովման մի տեսակը մեկ այլ տեսակով փոխարինելու վերաբերյալ հայցերով:
- երևան եկած նոր հանգամանքների հետևանքով դատարանի վճիռը կամ որոշումը վերանայելու վերաբերյալ բողոքներով:
- դատարանների վճիռներով նշանակված տուգանքների գիշման կամ նվազեցման վերաբերյալ հայցերով:
- դատարանների վճիռների կատարումը շրջադարձելու դիմումներով, բաց բողոքված ժամկետները վերականգնելու, ինչպես նաև հարկադիր կատարողների գործողությունները բողոքարկելու վերաբերյալ դիմումներով:
- տուգանքների գիշումը կամ նվազեցումը մերժելու մասին դատարանների որոշումների դեմ բողոքներով, դատարանների որոշումների դեմ մյուս գանգատներով:
- վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ համապատասխան լիազորված մարմինների ընդունված որոշման դեմ բողոքներով, բացառությամբ ձանապարհային ոստիկանության կողմից ընդունվածների:
- մշակութային արժեքները ապօրինի տիրապետողից հետ պահանջելու մասին հայց ներկայացնելիս:

-

ժ) դատախազության մարմինները՝ պետական շահերի պաշտպանության վերաբերյալ հայցերով:

ժա) (ենթակետն ուժը կորցրել է 13.12.00 ՀՕ-123)

ժբ) (ենթակետն ուժը կորցրել է 08.04.08 ՀՕ-27-Լ)

ժգ) վճռաբեկ բողոք սովող անձի կողմից դատավարության ընթացքում հանդես եկած դատավարության մասնակիցները և երրորդ անձինք՝ բողոքին միանալու վերաբերյալ հայցերով:

ժդ) դիմողները՝ ընտրելու և (կամ) ընտրվելու իրենց իրավունքների խախտման վերաբերյալ դիմումներով:

ժե) դիմողները՝ քաղաքացուն անգործունակ կամ սահմանափակ գործունակ ճանաչելու վերաբերյալ դիմումներով:

ժզ) փախստականի կարգավիճակ հայցողները՝ փախստականի կարգավիճակ ստանալու մասին դիմումի մերժումը բողոքարկելու վերաբերյալ հայցերով և բողոքներով:

ժէ) փախստականի կարգավիճակ ունեցող անձինք՝ իրենց խախտված բնակարանային իրավունքները վերականգնելու վերաբերյալ հայցերով և բողոքներով:

ժը) հոգեբուժական հաստատությունները՝ քաղաքացուն հոգեբուժական հիվանդանոցային ոչ հոժարակամ բուժման ենթարկելու վերաբերյալ դիմումներով:

ժը.1) բժշկական կազմակերպությունները՝ քաղաքացուն բժշկական հարկադիր հետազոտության և (կամ) բուժման ենթարկելու վերաբերյալ դիմումներով:

ժր) դատական ակտերի հարկադիր կատարողները՝

— կողմերի հաշտության համաձայնության հիման վրա դատարանի՝ օրինական ուժի մեջ մտած վճռի վերանայման վերաբերյալ դիմումներով:

— օրենքով սահմանված դեպքերում պարտապանին անվճարունակ (սնանկ) ճանաչելու վերաբերյալ հայցադիմումներով:

ի) ժամանակավոր ադմինիստրացիայի (վարչակազմի) ղեկավարը և լուծարային կառավարիչը՝ «Բանկերի սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց խնդիրներն իրագործելու նպատակով ներկայացվող հայցերով:

իա) պարտապանը՝ սեփական անվճարունակությունը (սնանկությունը) ճանաչելու համար ներկայացվող հայցադիմումներով:

իա.1) սնանկության կառավարիչները՝ «Սնանկության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքով սահմանված իրենց լիազորությունների շրջանակներում դատարաններ ներկայացվող հայցադիմումների, դիմումների, վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար:

իբ) դիմողները՝ վճարման կարգադրություններ արձակելու մասին դիմումներով:

իգ) մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ իր կողմից ներկայացվող հայցերով:

իդ) հայցվորները՝ պետական նպաստների, այդ թվում՝ նախկին ԽՍՀՄ խնայքանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման, գումարների բռնագանձման վերաբերյալ հայցերով:

իե) հայցվորը՝ Հայաստանի Հանրապետություն անօրինական տեղափոխված կամ Հայաստանի Հանրապետությունում ապօրինի պահվող երեխայի վերադարձի վերաբերյալ գործերով:

Սույն հոդվածի առաջին մասում նշված անձինք տուրքի վճարումից ազատվում են նաև դատարանի վճիռների և որոշումների դեմ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների համար:

Քրեական դատավարությունում հարուցված քաղաքացիական հայցի համար պետական տուրք չի գանձվում:

(մասն ուժը կորցրել է 07.04.09 ՀՕ-84-Ն)

Հոդված 31. Առանձին վճարողների կամ վճարողների խմբերի համար պետական տուրքի գծով արտոնությունների սահմանումը

Առանձին վճարողների կամ վճարողների խմբերի համար պետական տուրքի գծով արտոնություններ կարող են սահմանել՝

ա) Հայաստանի Հանրապետության վարչապետը՝ սույն օրենքի 14 հոդվածի 8-րդ կետի «գ» ենթակետով նախատեսված դեպքում:

բ) Հայաստանի Հանրապետության կառավարությունը և տեղական ինքնակառավարման մարմինները՝ պետական տուրքերի բոլոր տեսակների գծով՝ վճարողի փոխարեն պետական տուրքը վճարելու միջոցով:

գ) դատարանները **կամ դատավորները**՝ սույն օրենքի 9 հոդվածում նշված առանձին գործերով՝ ելնելով կողմերի գույքային դրությունից:

գ1) Սահմանադրական դատարանը՝ ելնելով դիմողի գույքային դրությունից:

դ) Հայաստանի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարը, դեսպանը կամ հյուպատոսական հիմնարկի ղեկավարը՝ սույն օրենքի 15 հոդվածում նշված առանձին գործերով՝ ելնելով վճարողի գույքային դրությունից:

ե) պետական տուրքի վճարման գծով այլ արտոնությունները սահմանվում են օրենքով:

Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկն ազատվում է սույն օրենքով սահմանված բոլոր տեսակի պետական տուրքերի վճարումից:

Համահայկական բանկն ազատվում է գրանցման և լիցենզավորման համար սույն օրենքով սահմանված պետական տուրքի վճարումից:

«Հայաստանի Հանրապետության պաշտպանության ժամանակ զինծառայողների կյանքին կամ առողջությանը պատճառված վնասների հատուցման մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի հիման ստեղծված հատուցման հիմնադրամն ազատվում է սույն օրենքով սահմանված բոլոր տեսակի պետական տուրքերի վճարումից:

Հոդված 38. Պետական տուրքը վերադարձնելը

Պետական տուրքը ենթակա է վերադարձման մասնակի կամ լրիվ՝

ա) եթե պետական տուրքը վճարվել է ավելի, քան պահանջվում է գործող օրենսդրությամբ:

ա1) Սահմանադրական դատարանի կողմից դիմումը վերադարձնելու, գործի քննությունը մերժելու կամ գործի վարույթը կարճելու դեպքում.

բ) դատարանների կողմից դիմումները (բողոքները) վերադարձվելու կամ դրանց ընդունումը մերժվելու, ինչպես նաև նոտարի կողմից նոտարական գործողությունների կատարումը մերժվելու, քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմինների կողմից քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցումը և ուրիշ գործողությունների ու ծառայությունների կատարումը մերժվելու դեպքում, բացառությամբ սույն հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված դեպքի.

բ1) երբ վերաքննիչ դատարանը, բեկանելով և փոփոխելով դատական ակտը, մերժել է այն հայցը, որով հայցվորը ազատված է եղել պետական տուրքի վճարումից.

գ) տվյալ գործով վարույթը կարճելու կամ հայցն առանց քննության թողնելու դեպքում, եթե գործը ենթակա չէ դատարանում քննության, կամ հայցվորը չի պահպանել տվյալ կատեգորիայի գործի համար վեճը լուծելու սահմանված նախնական արտադատարանական կարգը, կամ հայցը ներկայացրել է անգործունակ անձը, կամ վճռաբեկ դատարանի կողմից բողոքը առանց քննության թողնելու դեպքում.

գ1) գործը ընդհանուր հայցային վարույթի կարգով վարույթ ընդունելուց հետո գործը պարզեցված վարույթի կարգով քննելու դեպքում.

դ) եթե հայցի ենթադրական գինը, որից դատարանը գանձել են պետական տուրքը, գործի քննության ընթացքում ճշտվել է, որի հետևանքով պակասել է հայցի ընդհանուր գինը.

դ1) եթե առաջին ատյանի դատարանը որոշում է կայացրել վճարման կարգադրությունը վերացնելու մասին՝ պարտապանի կողմից առարկություն ներկայացվելու կամ վճարման կարգադրությունը պարտապանին առաքելու անհնարինության դեպքում.

ե) գույքն արգելանքից ազատելու մասին հայցը բավարարելու դեպքում.

զ) պետական տուրք գանձող պետական մարմնի կողմից այս կամ այն գործողության կատարումը մերժելու դեպքում, եթե օրենքով այլ բան սահմանված չէ.

է) մինչև համապատասխան գործողությունների կատարման կամ ծառայությունների մատուցման ավարտման պահը, պետական տուրքը վճարողի կողմից համապատասխան ծառայություններ ստանալուց կամ գործողություններ կատարելուց հրաժարվելու դեպքում, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ պետական տուրք գանձող մարմնի կողմից, սահմանված կարգով, արդեն սկսվել է տևական բնույթ կրող համապատասխան գործողության կատարումը կամ ծառայության մատուցումը, ինչպես նաև սույն օրենքի 20.1-ին հոդվածի 1-ին կետի 5.1-ին և 11.1-ին ենթակետերով սահմանված գործունեության իրավունք ձեռք բերելու համար վճարված պետական տուրքը.

ը) անչափահաս երեխաներ չունեցող ամուսինների փոխադարձ համաձայնությամբ ամուսնալուծության ակտի գրանցման փոխարեն ^{ann} մուծված պետական տուրքը, եթե գրանցումը չի կատարվել ամուսինների հաշտվելու կամ նրանցից որևէ մեկի չներկայանալու պատճառով.

թ) քաղաքացիական կացության ակտերը կամ նոտարական կարգով վավերացված պայմանագրերը, ժառանգության իրավունքի մասին վկայականները և այլ փաստաթղթերը դատական կարգով անվավեր ճանաչվելու դեպքում.

ժ) արդյունաբերական սեփականության օբյեկտների գրանցման հայտերով փորձաքննության կայացրած որոշումը բողոքարկման խորհրդի կամ դատարանի կողմից անվավեր ճանաչելու դեպքում բողոքարկման խորհուրդ բողոք ներկայացնելու համար վճարված պետական տուրքը, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ դա կատարվում է փորձաքննության որոշումն ընդունումից հետո ի հայտ եկած նոր հանգամանքների հիմքերով.

ժա) Հայաստանի Հանրապետությունից մեկնելու փաստաթղթեր ստանալու համար քաղաքացիների վճարած պետական տուրքերը՝ մինչև մեկնելու թույլտվություն ստանալը արտասահման մեկնելուց հրաժարվելու դեպքում:

Սույն օրենքի 18 հոդվածով նախատեսված և վերադարձման ենթակա պետական տուրքի գումարները վճարողի կողմից, պետական տուրք գանձող մարմնի սահմանած կարգով, կարող են օգտագործվել նույն մարմնի կողմից այլ գործողություն կատարելու կամ ծառայություն մատուցելու համար, եթե վերադարձման ենթակա պետական տուրքի գումարները վճարված են

այն հաշվին, որին վճարվում են տվյալ գործողության կատարման կամ ծառայության մատուցման համար սահմանված պետական տուրքի գումարները:

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 397-րդ հոդվածի 1-ին մասի հիմքով Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի կողմից վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանի կայացրած դատական ակտերի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժվելու կամ Հայաստանի Հանրապետության վարչական դատավարության օրենսգրքի 162 հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետի հիմքով Հայաստանի Հանրապետության վճռաբեկ դատարանի կողմից գործն ըստ էության լուծող դատական ակտերի դեմ բերված վճռաբեկ բողոքը վարույթ ընդունելը մերժվելու դեպքում պետական տուրքը, բայց ոչ ավելի, քան քսան հազար Հայաստանի Հանրապետության դրամ, չի վերադարձվում: